

14. Kovecses Z. Metaphor in Culture : Universality and Variation / Z. Kovecses – Cambridge University Press, 2005. – 315 p.
15. Lakoff G.; Johnson, M. Metaphors we Live by. Chicago, 1980. – 242 p.
16. Radden G. The conceptualization of emotional casualty by means of prepositional phrases // Speaking of Emotions : Conceptualisation and Expression. /Eds. Angeliki Athanasiadou, Elzbieta Tabakowska. Cognitive Linguistics Research, 10. Mouton de Gruyter, 1998. – P. 273 - 294.
17. Russell James A. Culture- and the Categorization of Emotions. // Psychological Bulletin, 1991. Vol. 110, # 3 – P 326 – 450.
18. Stefanowitsch A. Words and their metaphors: a corpus-based approach // Corpus-based Approaches to Metaphor and Metonymy. Edited by Stefanowitsch A., Gries S.Th. Trends in Linguistics. Studies and monographs; Walter de Gruyter, 2007. – 319p.
19. Ungerer F. An Introduction to Cognitive Linguistics / F. Ungerer, H. J. Schmid. -London; New York : Longman, 1996. – 306 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

BNC – Текстовий корпус The British National Corpus.

*Р. Я. Дмитрасевич
(Львів)*

ТЕРМІНИ-ЕПОНІМИ У СКЛАДІ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Проаналізовано особливості термінів-епонімів юридичної психології. Виявлено переваги та недоліки епонімічних найменувань у термінології. Окреслено умови доречного використання епонімів у спеціальній мові.

Ключові слова: *термінологія, юридична психологія, епонім, власна назва, епонімічні терміни.*

Проанализированы особенности терминов-эпонимов юридической психологии. Указаны преимущества и недостатки эпонимических наименований в терминологии. Обозначены условия уместного использования эпонимов в специальном языке.

Ключевые слова: *терминология, юридическая психология, эпоним, имя собственное, эпонимический термин.*

The paper analyzes the peculiarities of legal psychology terms, advantages and disadvantages of eponymic nominations in terminology are shown, conditions for the correct use of eponyms in a specialized language are specified.

Key words: *terminology, legal psychology, eponym, proper name, eponymic terms.*

Дослідження термінології конкретної фахової мови актуальне щодо виявлення конкретних форм реалізації загальних та часткових закономірностей термінотворення та щодо виявлення системності досліджуваної термінології, що суттєво з гносеологічної точки зору. Це є основою для визначення можливостей цілеспрямованого регулювання процесу термінотворення та вдосконалення певної терміносистеми відповідно до практичних потреб комунікації. Актуальність дослідження механізмів термінотворення у сфері юридичної психології англійської мови зумовлена зростаючим інтересом до вивчення термінів як головних компонентів фахових мов, а також відсутністю комплексних досліджень термінології юридичної психології у фаховій науковій літературі. Активні процеси термінотворення, що відбуваються в даній терміносфері, супроводжуються значною варіативністю найменувань і зумовлюють необхідність упорядкування та уніфікації терміносистеми юридичної психології.

Найменування з компонентами-особовими назвами, зокрема у функції термінів, давно привертала увагу дослідників. Вивчали цю проблему Д. С. Лотте, Г. І. Беженар, М. М. Дзюба, О. В. Суперанська, О. В. Данильченко, Б. П. Михайлишин та ін. У науковій літературі висловлюють думки про те, що спеціальні епонімічні одиниці належать до номенів [6, с. 61], окремі дослідники висувують гіпотезу про їхній проміжний статус між номенклатурними назвами та власне термінами [8, с. 34], дехто з науковців вважає, що наявність у структурі спеціальних мовних знаків власної назви в багатьох випадках може бути критерієм розмежування термінів і номенклатурних найменувань [7]. На думку В. Лейчика, генетично походить від особових імен можуть і терміни, і номенклатурні одиниці, в обох випадках особові назви стають загальними [5, с. 23]. Б. П. Михайлишин вважає термінепоніми вторинними відносно однойменних понять, що є наслідком метонімічних процесів. Виникнення таких термінів дослід-

ник пов'язує з позамовними факторами: історичними, соціальними, психологічними [7, с. 45-50].

Питання про статус епонімічних найменувань у термінології залишається нерозв'язаним, окрім того, серед нагальних проблем термінознавства сучасні дослідники виокремлюють проблему прийняття й подальшого поширення чи відхилення термінів-епонімів і заміни їх найменуваннями, які представлені загальними назвами [5]. Така невизначеність зумовлює різні підходи до процесу кодифікації термінів із компонентами-епонімами.

Актуальність теми дослідження зумовлена кількома чинниками: відсутністю в мовознавстві комплексного дослідження епонімів, поширених в англійській термінології юридичної психології, потребою уточнення термінологічного статусу досліджуваного пласта наукової лексики.

Мета розвідки — обґрунтування термінологічного статусу та з'ясування особливостей англійських епонімічних одиниць терміносистеми юридичної психології англійської мови.

Сучасні термінологічні дослідження свідчать про те, що епонімічні одиниці широко представлені у терміносистемах різних галузей знань, зокрема, у терміносистемі юридичної психології англійської мови, яка є складним комплексом взаємопов'язаних наукових дисциплін та напрямків.

У нашому дослідженні використовуємо термін “епонімічні терміни”, виходячи із загального розуміння терміна *епонім* (гр. *επώνυμος* – той, хто дає своє ім'я) як назви, утвореної від імені чи прізвища особи. Тобто *епонімічними термінами* називаємо одиниці, до складу яких входить особова назва [1, с. 16-19]. Пор.: *Young Mania Rating Scale* (оцінна шкала маній Янга – використовується для визначення вираженості маніакальних симптомів), *the Rorschach test* (*тест Роршаха* – тест для дослідження особистості та її особистісних порушень), *the Macdonald triad* (Тріада Макдональда – сформульований Джоном Макдональдом набір з трьох поведінкових характеристик – зоосадизм, піроманія та енурез, які він пов'язав зі схильністю до скоєння особливо жорстоких злочинів) тощо.

Усі англійські терміни-епоніми юридичної психології класифікуються за такими тематичними групами:

1. **„Psychodiagnostics”** / „Психодіагностика”, до якої входять терміни-епоніми на позначення методів та способів визначення психологічного діагнозу, напр., *the Rorschach test* (тест Роршаха), *the Rosenzweig test* (тест Розенцвейга), *Mira-y-Lopez Miokinetic Psychodiagnosis* (міокинетичний психодіагноз Міра-Лопеца), *the Frieeling test* (тест Фрилінга), *the Leary test* (тест Лірі), *Raven's Progressive Matrices* (тест Равена), *Myers-Briggs Type Indicator (MBTI)* (Індикатор типів Маєрс-Брігґс) тощо [10].

2. **„Psychometrics”** / „Психометрія”, яка репрезентована термінами-епонімами на позначення інструментарію кількісного вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості, напр., *the Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument* (сітка Томаса-Кілмана), *the Zung Self-Rating Depression Scale* (шкала Занга для самооцінки депресії), *the Altman Self-Rating Mania Scale (ASRM)* (шкала Альтмана для самооцінки манії), *the Hamilton Rating Scale for Depression* (шкала Гамільтона для оцінки депресії), *the Young Mania Rating Scale (YMRS)* (оцінна шкала маній Янга) тощо [10].

3. **„Mental disorders, illnesses”** / „Психічні розлади, захворювання”, до складу якої входять терміни-епоніми на позначення хвороб, які характеризуються порушенням психічної діяльності людини внаслідок розладів функцій головного мозку, напр., *Fregoli delusion* (марення Фреголі), *the Cotard delusion* (Синдром Котара), *Asperger syndrome* (синдром Аспергера), *Munchausen syndrome* (синдром Мюнхгаузена), *Capgras syndrome* (синдром Капгра), *Korsakoff's syndrome* (синдром Корсакова), *Tourette syndrome* (синдром Туретта), *Rett syndrome* (синдром Ретта) тощо [11].

4. **„Legal psychology theory and methodology”** / „Теорія та методологія юридичної психології”, до якої входять терміни-епоніми на позначення теорій і методів юридичної психології, напр., *Lombrosianism* (ломброзіанство), *the Martha Mitchell effect* (ефект Марти Мітчелл), *the Macdonald triad* (тріада Макдональда), *the Forer effect* (ефект Форера) тощо [10].

5. **„Forensics”** / „Судова експертиза”, представлена термінами-епонімами на позначення об'єктів, способів, методів та інструментарію судових експертиз, напр., *Barberio-Chevidally reaction* (ре-

акція Барберіо-Чевідаллі), *the Takayama test* (реакція Такаяма), *Tardieu's ecchymoses* (екхімози Тардьє) тощо [10].

Виходячи з того, що конкретні особи своїми винаходами зробили вагомий внесок у розвиток світової психології, психодіагностики і судово-медичної експертизи, методи дослідження виправдано носять їхні імена. В аналізованій термінології є ряд термінів-епонімів, поява яких пов'язана з прізвищами письменників, представників різних ідеологій, іменами міфічних героїв тощо. Так, на початку ХХ століття термінологія юридичної психології поповнилася терміном *Lombrosianism* (*ломброзіанство*) – вчення, що розглядає злочин як природне біологічне або біосоціальне явище з пріоритетом біологічного. Один з основоположників цього вчення – італійський психіатр і криміналіст Чезаре Ломброзо (1885-1909), який стверджував, що в суспільстві існує особливий тип людини, яка від природи здатна до злочину і розпізнається за певними антропометричними ознаками.

Термін *sadism* (*садуїзм*), що вживається на позначення одного із видів статевих збочень та полягає у заподіянні партнерові болю з метою статевого задоволення, походить від прізвища французького письменника ХVIII століття де Сада (*Donatien Alphonse François, Marquis de Sade*), який описав у своїх романах це збочення. Термін *masochism* (*мазохізм* – статеве збочення, пов'язане з тим, що хворий одержує задоволення тоді, коли особа протилежної статі завдає йому принижень, болю, тілесних ушкоджень тощо) утворився від імені австрійського письменника Л.Захер-Мазоха (*Leopold Ritter von Sacher-Masoch*), який описав у своїх творах це явище.

Морфолого-синтаксична модель значної частини відономас-тичних найменувань терміносистеми юридичної психології англійської мови є поєднанням іменника з епонімом (епонімами) (*the Feighner criteria, the Birkman method, the Rosenzweig test* та ін.). У таких мовних конструкціях епонім виконує роль конкретизатора загальних понять. Про важливість компонентів-епонімів у термінах зазначеної моделі свідчить частотність їхнього поєднання з окремими компонентами складених термінів, що є загальними назвами, наприклад, **syndrome**: *Cotard's syndrome, Asperger syndrome, Münchhausen syndrome, Diogenes syndrome,*

Capgras syndrome, Othello syndrome, Tourette syndrome, Rett syndrome тощо.

Сучасний інтенсивний розвиток науки вимагає налагодження однозначної комунікації між спеціалістами на міжнародному рівні, тому

позитивною ознакою епонімічних термінів можна вважати зарахування спеціальних одиниць з компонентами-епонімами до інтернаціоналізмів.

Ще у 30-х рр. ХХ ст. Е. Вюстер дійшов висновку, що найменування, до складу яких входять особові назви, „інтернаціонально зрозуміліші”, ніж інші засоби передавання певної інформації [2, с. 84]. Крім того, замінювати епонімічні терміни, поширені в кількох мовах, кваліфікативними - недоцільно [5, с. 126], а використання особової назви як складника є показником інтернаціональності терміна, його „міжнародного впізнавання” [2], наприклад: *триада Макдональда* (укр.) – *the Macdonald triad* (англ.) – *la triade Macdonald* (фр.) – *triada MacDonalda* (польськ.).

Ще одна перевага, яка нерідко виступає вагомою причиною поширення епонімічних термінів, – їхня лаконічність на противагу багатослівним номінативним варіантам, в яких епонімічну частину замінено більш вмотивованою описовою: *Korsakoff's syndrome = amnesic-confabulatory syndrome, the Murray Test = the Thematic Apperception Test* [11].

Наслідком використання кваліфікативного терміна паралельно з епонімічним на позначення того самого поняття є синонімія. Крім того, як синонімічні іноді функціонують і самі епонімічні терміни, до складу яких входять різні елементи (особові і загальні назви): *the Forer effect = the Barnum effect, the Rorschach test = the Rorschach inkblot test = the Rorschach technique = the inkblot test* [10].

Випадки епонімічної синонімії, що являє собою небажане явище у будь-якій терміносистемі, не є підставою для того, щоб вважати мовні конструкції зі складниками-епонімами неспроможними виконувати функції термінів, хоча вважаємо за доцільне в окремих випадках епонімічні терміни замінювати кваліфікативними, а використовуючи епоніми в термінологічній номінації, дотримуватися загальних умов. Такими умовами, дотримання яких сприяло б упорядкуванню епонімічних найменувань і запо-

бігало б непорозумінням, пов'язаним з функціонуванням цього виду спеціальних одиниць, вважаються: всесвітнє і безперечне визнання особистих заслуг вченого, ім'я якого присвоєно терміну; пряме авторство чи близький зв'язок праць вченого з предметом найменування; вагомість відкриття, якому пропонують присвоїти ім'я автора; пріоритетність пропозиції про введення терміна; відсутність ознак, які дезорієнтують, чи негативних асоціативних паралелей [9, с. 18].

Отже, епонімічні терміни – лінгвістично правомірний спосіб номінації в термінології, внаслідок якого виникають спеціальні назви, що переважно відповідають головним ознакам терміна. Регулярність використання епонімів у терміносистемі юридичної психології демонструє їхню високу номінативну спроможність у сфері спеціальної лексики.

Перспективи розвитку даного дослідження полягають у вивченні проблеми вмотивованості епонімічних одиниць терміносистеми юридичної психології, а також у виконанні завдання їх стандартизації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Беженарь Г. И. Структурно-семантическая характеристика эпонимных терминов во французской медицинской терминологии / Г. И. Беженарь // Грамматические и лексические системы в романских и германских языках. Ром.-герм. филол. — Кишинев, 1984. — С. 16–19.
2. Вюстер Э. Международная стандартизация языка в технике. — Л.; М. : Стандартгиз, 1935. — 302 с.
3. Даниленко В. П. О терминологическом словообразовании / В. П. Даниленко // Вопросы языкознания. — 1973. — № 4. — С. 76–85.
4. Дзюба М. М. Епоніми в українській науковій термінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. « Укр. мова» канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / М. М. Дзюба. — Луцьк, 2011. — 20 с.
5. Лейчик В. Номенклатура — промежуточное звено между терминами и именами собственными / В. Лейчик // Вопросы терминологии и лингвистической статистики. — Воронеж, 1974. — С. 13–25.
6. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии / Лотте Д. С. — М. : Изд-во АН СССР, 1961. — 160 с.

7. Михайлишин Б. П. З історії термінів-епонімів / Б. П. Михайлишин // Мовознавство. — 1994. — № 4–5. — С. 45–50.
8. Суперанская А. В. Аппелятив -онома // Имя нарицательное и собственное. — М. : Наука, 1978. — С. 5–34.
9. Чистяков Н. И. О присвоении антропонимических и топонимических названий в терминологии // Научно-техническая терминология. — 1991. — Вып. 5. — С. 17–19.
10. Forensic Psychology Dictionary [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uplink.com.au/lawlibrary/Documents/Docs/Doc>.
11. List of mental disorders [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_mental_disorders.

УДК 811.11, 37, 373 -116

Р. І. Дудок, Л. Ф. Борсук
(Львів)

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ТА СМИСЛОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ: MARKET, CAPITAL, CREDIT

Стаття присвячена аналізу структурної будови, семантичним особливостям та функціонуванню економічних термінів. Особливу увагу зосереджено на поясненні узагальненої природи економічного терміна, механізму породження та кореляції його численних смислів. Використана методика „значення-смысл” дала змогу виокремити стабільні інваріантні компоненти у системі мови та змінні смисли у системі мовлення.

Ключові слова: *інваріантне значення, змінні смисли, семантичні особливості терміна, структурно-семантичний потенціал терміна.*

Статья посвящена анализу структурной композиции, семантическим особенностям и функционированию экономических терминов. Особое внимание сосредоточено на объяснении обобщающей роли экономического термина, его механизмам корреляции и формирования смыслов. Используемая методика „значение-смысл” дала возможность выделить стабильные инвариантные компоненты в системе языка и переменные смыслы в речи.